

คู่มือการปฏิบัติงานเภสัชกรรมเบื้องต้น
สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่ไม่ใช่สายวิชาชีพ

ฝ่ายเภสัชกรรม

สถานพยาบาล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำนำ

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านเภสัชกรรมที่จบวุฒิการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิคเภสัชกรรม ปัจจุบันจะหายากเนื่องจากส่วนใหญ่รับทุนการศึกษาจากสถานประกอบการและต้องกลับไปใช้ทุนที่รับมา เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากรในหน่วยงาน จึงจำเป็นต้องรับจากผู้ที่จบการศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส) และฝึกฝนเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน

คู่มือปฏิบัติงานเบื้องต้นในฝ่ายเภสัชกรรม สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่ไม่ใช่สายวิชาชีพฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นคู่มือให้ความรู้เบื้องต้นแก่บุคลากรในฝ่ายเภสัชกรรมของสถานพยาบาล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ไม่ได้จบสายวิชาชีพมา สำหรับใช้เป็นคู่มือศึกษา ให้ความรู้พื้นฐาน ที่บุคลากร ฝ่ายเภสัชกรรมควรรู้ และใช้ประกอบเป็นคู่มือการปฏิบัติงานขั้นต้น เพื่อให้การฝึกฝนเรียนรู้เป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น คณะทำงานจัดการความรู้ ฝ่ายเภสัชกรรม ได้รวบรวมจากตำราหลายๆเล่ม หวังว่าคงจะเป็นประโยชน์ ต่อบุคลากรในฝ่ายเภสัชกรรมตามสมควร

ฝ่ายเภสัชกรรม

สารบัญ

บทนำ.....	๑
ความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์	๑
ประโยชน์ที่ได้รับ	๑
วิธีการดำเนินงาน	๑
การตรวจเอกสาร	๒
ความรู้ทั่วไป เรื่องยา.....	๓
คำแนะนำพิเศษที่น่าสนใจ.....	๖
ค่าย่อต่างๆ.....	๘
วิธีการบันทึกวิธีการใช้ยาบนฉลากยา โดย Program Nurse Connex.....	๙
ผลการดำเนินการ.....	๑๒
สรุปและข้อเสนอแนะ.....	๑๒
เอกสารอ้างอิง.....	๑๓

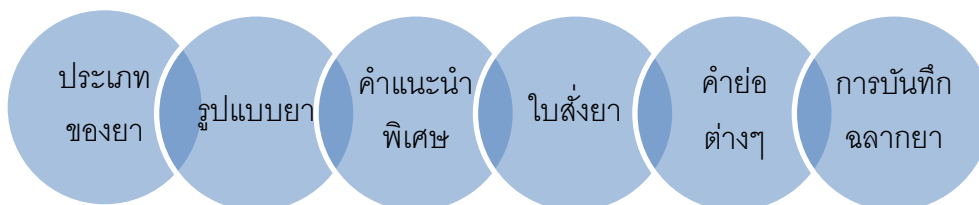
บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

๑. ผู้ปฏิบัติงานด้านเภสัชกรรมที่จบวุฒิการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิคเภสัชกรรม มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการ
๒. รับผู้ที่ไม่ได้จบการศึกษาในสายวิชาชีพเภสัชกรรม มาให้ความรู้และฝึกปฏิบัติงานแทน
๓. จัดทำคู่มือปฏิบัติงานเบื้องต้นที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานฝ่ายเภสัชกรรม ที่ไม่จบสาขาวิชาชีพเภสัชกรรม ได้ตระหนักและเข้าใจในขอบเขต การปฏิบัติงานของตน

๒. เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานฝ่ายเภสัชกรรม ที่ไม่จบสาขาวิชาชีพได้เรียนรู้และนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๓. เพื่อให้การดำเนินงานของฝ่ายเภสัชกรรมดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๔. เพื่อลดภาระงานของผู้ปฏิบัติงานในฝ่ายเภสัชกรรม

ประโยชน์ที่ได้รับ

๑. ผู้ปฏิบัติงานฝ่ายเภสัชกรรม ที่ไม่จบสาขาวิชาเภสัชกรรม ได้มีความรู้เรื่องยาและการใช้ยาเบื้องต้น
๒. ผู้ปฏิบัติงานฝ่ายเภสัชกรรม ที่ไม่จบสาขาวิชาเภสัชกรรม ได้ตระหนักและเข้าใจในขอบเขต การปฏิบัติงานของตนเอง
๓. เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของฝ่ายเภสัชกรรม

วิธีการดำเนินงาน

๑. รวบรวมเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านเภสัชกรรม สำหรับผู้ปฏิบัติงานในท้องถิ่น
๒. กำหนดหัวข้อที่ผู้ปฏิบัติงานที่ไม่ได้จบสาขาวิชาชีพเภสัชกรรมควรทราบเพื่อใช้สำหรับการปฏิบัติงาน
๓. บอกขั้นตอนและรายละเอียดวิธีการทำงานเฉพาะที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงานโดยละเอียด
๔. จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน

การตรวจเอกสาร

ผู้ปฏิบัติงานเภสัชกรรม คำจำกัดความ และ ขอบเขตความรู้ความสามารถ

มีความรู้และทักษะการบันทึกข้อมูลด้านเภสัชกรรมลงคอมพิวเตอร์ จัดยา จัดเก็บยา และเวชภัณฑ์ เป็นหมวดหมู่และภายใต้ฉลากที่มีที่เหมาะสม เผื่อระวังการหมดอายุของยาและเวชภัณฑ์ จัดทำบัญชี สถิติและรายงานต่าง ๆ ทางเภสัชกรรม

ความหมายของระดับ	คำอธิบาย
ระดับที่ ๑ มีความรู้ ความเข้าใจและปฏิบัติงาน ขั้นต้นเกี่ยวกับ งานบริการเภสัชกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - จำแนกรูปแบบและประเภทของยาและเวชภัณฑ์ได้ - สามารถอ่านอักษรย่อละตินและสัญลักษณ์ทางการแพทย์แต่ละตัวในใบสั่งยาได้ - สามารถบอกวันที่ผลิต (Mfd. Date) วันหมดอายุ (Exp. Date) ของยาและเวชภัณฑ์ที่ระบุไว้บนบรรจุภัณฑ์ได้ - จัดยาและเวชภัณฑ์ได้ถูกต้องทั้งชนิด รูปแบบ ความแรง และครบถ้วนตามจำนวนที่ระบุในใบสั่งยา - จัดเรียงยาและเวชภัณฑ์เข้าชั้นยาอย่างเป็นระเบียบตามหลักวิชาการ
ระดับที่ ๒ แสดงสมรรถนะระดับที่ ๑	<ul style="list-style-type: none"> - อ่านและแปลความหมายในใบสั่งยาได้ - คำนวณจำนวนยาในการจ่ายยาได้ถูกต้อง - ใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมการบริการจ่ายยาผู้ป่วยได้ - จัดทำฉลากกำกับยาและฉลากช่วยได้อย่างถูกต้อง
ระดับที่ ๓ แสดงสมรรถนะระดับที่ ๒ และ จัดระบบการควบคุมดูแลรักษายาและ เวชภัณฑ์ รวมทั้งลดข้อบกพร่องที่อาจ เกิดขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> - ตรวจสอบและเผื่อระวังคุณภาพและวันหมดอายุของยาและเวชภัณฑ์ ตามเกณฑ์หรือวิธีที่กำหนด พร้อมทั้งดำเนินการแก้ไข - จัดเตรียมยา/เวชภัณฑ์/วัสดุทั่วไป สำรองไว้ให้เพียงพอสำหรับการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของยา/เวชภัณฑ์คงเหลือได้ - ถ่ายทอดและหาความรู้เรื่องงานบริการเภสัชกรรมหรืองานอื่นที่เกี่ยวข้องให้กับผู้ร่วมงานปฏิบัติงาน

ความรู้ทั่วไป เรื่องยา

ประเภทของยา

อาจแบ่งตามชนิดที่มีลักษณะหรือข้อกำหนดต่าง ๆ แบ่งตามการผลิตยา ซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ ชนิดคือ

๑. ยาสำเร็จรูป ได้แก่ ยาที่มีบริษัทต่าง ๆ ได้ผลิตขึ้นและจดทะเบียนไว้กับทางราชการ ยาพวกนี้มีลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น ยาเม็ด ยาน้ำ หรือ ยาฉีด เป็นการสะดวกแก่แพทย์ที่จะสั่งใช้

๒. ยาผสม คือ ยาที่แพทย์สั่งให้เภสัชกรผสม โดยมากสั่งให้เฉพาะบุคคล การผสมยาพวกนี้มีตามโรงพยาบาล หรือสถานพยาบาลใหญ่ๆ ที่มีเภสัชกรปฏิบัติงานเป็นประจำ

แบ่งตาม พ.ร.บ. ควบคุมยา ซึ่งแบ่งย่อยออกได้เป็น ๓ ชนิด คือ

๑. ยาสามัญประจำบ้านหรือยาแผนปัจจุบัน เป็นยาที่ประชาชนทั่วไปหาซึ่งตามร้านขายยาทั่วไป โดยไม่ต้องมีใบสั่งแพทย์ มักใช้กับโรคที่ไม่รุนแรงมากนัก ไม่จำเป็นต้องให้แพทย์ตรวจ เช่น ปวดศีรษะ ท้องอืด เป็นต้น แต่หากอาการเหล่านี้ไม่หาย ควรปรึกษาแพทย์

๒. ยาอันตราย เป็นยาสำเร็จรูปที่ใช้ในการบำบัดรักษาความเจ็บป่วยมีตัวยาหลายชนิด แต่ละชนิดมีทั้งคุณและโทษ การใช้ต้องระมัดระวังรอบคอบ เพราะจะทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้ใช้ได้เสมอ กระทรวงสาธารณสุขจึงได้กำหนดให้เป็นยาอันตราย เช่น ยาปฏิชีวนะ

๓. ยาควบคุมพิเศษ หมายถึง ยาที่มีอันตรายมาก ฤทธิ์ของยาที่สำคัญและร้ายแรงมากบางชนิด เป็นยาเสพติดให้โทษ ถ้ากินเข้าไปนานจะเกิดการติดยา เช่น ยานอนหลับประเภทต่าง ๆ ยาระงับประสาท หรือยากล่อมประสาทบางชนิด

การดูฉลากและเอกสารกำกับยา

ตามความในมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติยา พ.ศ. ๒๕๑๐ กำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตผลิตยาแผนปัจจุบัน ต้องจัดให้มีฉลาก ตามที่ขึ้นทะเบียนตำรับยาไว้ ปิดไว้ที่ภาชนะและหีบห่อบรรจุยาหรือฉลากและเอกสารกำกับยาโดยแสดงรายละเอียดดังนี้

๑. ชื่อยา (ชื่อการค้า)

๒. เลขทะเบียนตำรับยา มักจะมีคำว่า Reg.No หรือเลขทะเบียนที่ หรือทะเบียนยา สำหรับเลขทะเบียนยานี้เป็นสิ่งบ่งบอกว่ายานั้นได้ขึ้นทะเบียนถูกต้อง ไม่ได้ลักลอบนำเข้าจากต่างประเทศ

๓. ปริมาณหรือขนาดบรรจุของยา เช่น ยาเม็ด จะต้องแจ้งขนาดบรรจุไว้ในฉลากด้วยว่า ยานี้บรรจุกี่เม็ด

๔. เลขที่ หรืออักษรแสดงครั้งที่ผลิตหรือวิเคราะห์ ซึ่งมักใช้คำย่อเป็นภาษาอังกฤษ เช่น Lot No., Cont.No., Batch No., หรือ L, C, L/C, B/C แล้วตามด้วยเลขแสดงครั้งที่ผลิต

๕. ชื่อและที่ตั้งของผู้ผลิต ยาที่ผลิตในประเทศต้องมีชื่อผู้ผลิต จังหวัดที่ตั้ง สถานที่ผลิตยาด้วย ในกรณีเป็นยาที่ผลิตในต่างประเทศ นำเข้าหรือสั่งเข้ามา ต้องมีชื่อเมืองและประเทศที่ตั้งสถานที่ผลิตยาพร้อมทั้งชื่อของผู้นำเข้าหรือสั่งเข้ามาและจังหวัดที่ตั้งสถานที่นำเข้าหรือสั่งยานั้น ๆ

๖. วันเดือนปีที่ผลิตยา มักมีคำย่อภาษาอังกฤษ Mfd. หรือ Mfg. date แล้วตามด้วย วันเดือนปีที่ผลิตหากยานั้นผลิตมานานเกิน ๕ ปี ก็ไม่ควรนำมารับประทาน ส่วนยาบางชนิด เช่น ยาปฏิชีวนะ จะมีการระบุวันที่หมดอายุ โดยมีคำย่อว่า Exp. Date ซึ่งย่อมาจาก Expiration Date แล้วตามด้วยวันเดือนปียานั้น หมดอายุ หรือใช้คำว่า use before

๗. คำว่า “ยาอันตราย” “ยาควบคุมพิเศษ” “ยาใช้เฉพาะที่” หรือ “ยาใช้ภายนอก” แล้วแต่กรณี ว่ายานั้นเป็นยาอันตราย ยาควบคุมพิเศษ ยาใช้เฉพาะที่ หรือยาใช้ภายนอก ซึ่งจะเขียนด้วยอักษรสีแดงอ่านได้ชัดเจน

๘. วิธีใช้และคำเตือน การจัดให้มีคำเตือนไว้บนฉลากและเอกสารกำกับยานั้น ใช้สำหรับยาที่รัฐมนตรีประกาศหรือในกรณีกฎหมายบังคับ

รูปแบบยา

๑. ยาเม็ดธรรมดาไม่ได้เคลือบ เป็นยาเม็ดที่อาจมีรูปร่างกลม เหลี่ยม หรืออื่นๆ มีขนาดต่างๆ กัน ผิวหน้าของเม็ดยาอาจเรียบหรือขรุขระ ส่วนใหญ่เมื่อรับประทานต้องกลืนทั้งเม็ด มีบางชนิดที่ต้องเคี้ยวก่อนกลืน ถ้าไม่ระบุว่าต้องเคี้ยวโดยทั่วไปให้กลืนยาทั้งเม็ดพร้อมน้ำ บางชนิดอาจใช้อมใต้ลิ้น ห้ามเคี้ยวหรือกลืน เป็นต้น

๒. ยาเม็ดเคลือบ เป็นยาเม็ดที่นำมาเคลือบโดยมีจุดมุ่งหมายต่างๆ กัน เช่น เพื่อป้องกันไม่ให้ยาขึ้นหรือเพื่อกลบลรสของยา หรือเคลือบเป็น สีๆ เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ของตนเอง ผู้ใช้ยาจึงไม่ควรจำสีของเม็ดยาเป็นสำคัญ เพราะยาเม็ดที่มีตัวยาสำคัญชนิดเดียวกัน อาจเคลือบสีหรือทำเป็นรูปแบบของเม็ดยาต่างกันก็ได้ ยาเม็ดบางชนิดเคลือบด้วยวัสดุเพื่อให้เม็ดยาแตกตัวในลำไส้เล็ก เมื่อรับประทานให้กลืนยาทั้งเม็ด ห้ามเคี้ยวก่อนกลืนหรือรับประทานพร้อมกับยาลดกรดหรือนม

๓. ยาเม็ดหรือยาแคปซูลออกฤทธิ์นานหรือชนิดควบคุมการปลดปล่อยตัวยา เป็นรูปแบบยาเตรียมที่มีความถี่ของการใช้ยาลดลงอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของยาเม็ดหรือยาแคปซูลธรรมดา เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการใช้ยาของผู้ป่วยหรือผลในการรักษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยทั่วไปจะบอกให้ทราบว่าเป็นยาออกฤทธิ์นานหรือควบคุมการปลดปล่อยของตัวยา เช่น Adalat CR (CR = controlled release, หรือ ใช้คำย่อ SR = sustained release)

๔. ยาแคปซูล เป็นยาที่บรรจุในหลอดแคปซูลที่ทำด้วยเจลาติน หลอดแคปซูลมีทั้งชนิดแข็งและนิ่ม วิธีรับประทานยาแคปซูล ให้กลืนแคปซูลทั้งเม็ดพร้อมน้ำโดยไม่ต้องเคี้ยวยาหรือถอดเปลือกแคปซูลออก

๕. ยาผง มีทั้งชนิดรับประทานและยาใช้ภายนอก ยาผงชนิดรับประทานโดยทั่วไปให้ละลายน้ำก่อนรับประทาน ไม่ควรเทใส่ปากในลักษณะผงแห้งแล้วดื่มน้ำตาม เพราะอาจทำให้เกิดการอุดตันในหลอดอาหารได้ หากเป็นยาผงโรยแผล เวลาใช้ต้องระวังอย่าให้ผงปลิวเข้าปาก จมูก หรือตา เมื่อใช้เสร็จแล้วต้องล้างมือให้สะอาด

๖. ยาอม เป็นเม็ดยาที่มีลักษณะแข็ง ใช้อมในปากโดยไม่ต้องเคี้ยวเพื่อให้ตัวยาออกฤทธิ์ในปากหรือลำคอ

๗. ยาเหน็บ เป็นยาที่ทำในรูปแบบของแข็ง มีรูปร่าง ขนาดต่างๆ กัน มีวิธีใช้เฉพาะที่ โดยใช้สอดเข้าช่องต่างๆ ของร่างกาย เช่น ทวารหนัก ช่องคลอด ส่วนใหญ่แล้วต้องการให้ออกฤทธิ์เฉพาะที่ มีบางชนิดต้องการให้ตัวยาถูกดูดซึมเข้าสู่กระแสเลือด ไปออกฤทธิ์ที่อื่นได้

๘. ยาน้ำใส เป็นยาน้ำที่มีตัวละลายแล้วได้ยาสำเร็จรูปใส มีทั้งที่ใช้รับประทาน ยาฉีด ยาหยอดตา เป็นต้น

๙. ยาน้ำแขวนตะกอน เป็นยาน้ำที่ปรุงขึ้นจากตัวยาที่ละลายในน้ำไม่คืนัก หรือไม่ละลาย ต้องอาศัยสารอื่นช่วยให้ตัวยาซึ่งเป็นของแข็งกระจายตัวแขวนลอยอยู่ในน้ำกระสายได้ ตัวอย่างเช่น ยาลดกรด ยาน้ำแขวนตะกอนประเภทยาปฏิชีวนะที่ใช้รับประทาน แต่มียาปฏิชีวนะบางชนิดมีความคงตัวไม่คืนักเมื่ออยู่ในน้ำ ต้องเตรียมเป็นยาผงแห้ง ก่อนใช้จึงค่อยเติมน้ำเขย่าให้เข้ากัน ยาใช้ภายนอกที่ละลายน้ำได้น้อย เช่น ตัวยาที่ใช้สำหรับ ตา หู และยาฉีดบางชนิดจะเตรียมในรูปแบบยาน้ำแขวนตะกอนแต่ผงยาต้องมีขนาดเล็กมาก ยาคาลาไมนโกลชันก็จัดอยู่ในรูปแบบยาน้ำแขวนตะกอน

๑๐. ยาน้ำผสม เป็นยาน้ำสำหรับรับประทานที่มีตะกอนของตัวยากระจายตัวอยู่ในน้ำกระสาย เมื่อตั้งไว้ตัวยาจะตกตะกอนแยกชั้น ก่อนรินยาต้องเขย่าขวดก่อน ตัวอย่างเช่น ยาธาตุน้ำแดง ยาแก้ไอ น้ำดำ เป็นต้น

๑๑. ยาครีม เป็นยาอิมัลชันชนิดกึ่งแข็ง เนื้อยาจะมีลักษณะอ่อนนุ่มกว่ายาขี้ผึ้ง เนื้อครีมทาแผ่กระจายบนผิวหนังได้ง่าย และมักล้างน้ำออกง่ายกว่ายาขี้ผึ้ง ตัวอย่างเช่น ฮีรูดอยด์ครีม สเตียรอยด์ครีม เคาน์เตอร์เพนครีม

๑๒. ยาเจล เป็นยา กึ่งแข็งที่เนื้อยามีลักษณะใส ไม่เป็นมัน และล้างน้ำออกง่าย ตัวอย่างเช่น ฮีรูดอยด์เจล

คำแนะนำพิเศษที่น่าสนใจ

ควรกินยานี้ก่อนอาหาร

- ปกติแนะนำให้กินยาก่อนอาหารประมาณ ครึ่ง – ๑ ชั่วโมง (ระยะเวลาก่อนอาหาร ครึ่ง – ๑ ชั่วโมง หรือหลังอาหาร ๒ ชั่วโมง เป็นช่วงเวลาที่กระเพาะอาหารว่าง) ยาที่ให้กินก่อนอาหารมักเป็นยาที่มีข้อจำกัด หากกินลงไปแล้วมีอาหารร่วมอยู่ด้วยในกระเพาะอาหารจะลดการดูดซึมของยา ทำให้ยาออกฤทธิ์ได้ไม่ดีเท่าที่ควรหรือไม่ได้ผลเลย ได้แก่ ยารักษาโรคติดต่อเชื้อบางชนิด เช่น แอมพิซิลลิน จึงต้องแนะนำให้กินตอนท้องว่าง นอกจากนี้ยาก็ใช้ป้องกันการคลื่นไส้ อาเจียน เช่น เมโทโคลปราไมด์ ต้องกินก่อนอาหาร ๓๐ นาที จึงจะได้ผลเต็มที่และป้องกันการคลื่นไส้ อาเจียนหลังจากผู้ป่วยกินอาหารได้

ควรกินยานี้หลังอาหารทันที

- ยาที่แนะนำให้รับประทานหลังอาหารทันทีจะเป็นยาที่มีฤทธิ์ระคายเคืองกระเพาะอาหาร ทำให้เกิดอาการคลื่นไส้ อาเจียนถ้ากินตอนท้องว่าง ยาเหล่านี้ได้แก่ แอสไพริน ยารักษาโรคปวดข้อบางชนิด การกินยาหลังอาหารทันที จะช่วยลดอาการคลื่นไส้ลงได้ และป้องกันการเกิดแผลในกระเพาะอาหาร จากยาเหล่านี้ด้วย

ควรกินยานี้หลังอาหาร 1-2 ชั่วโมง

- เช่น ยาลดกรด สำหรับผู้ป่วยที่ตรวจพบว่าเป็นแผลในกระเพาะอาหาร แพทย์มักสั่งให้กินหลังอาหาร ๑-๒ ชั่วโมง ก็เนื่องจากพบว่าระดับของกรดในกระเพาะอาหารจะมีปริมาณสูงสุดในช่วง ๑-๒ ชั่วโมง หลังอาหารนอกจากนี้แพทย์ยังสั่งให้กินยาลดกรดก่อนนอนด้วย เพราะในช่วงกลางคืน จะมีการหลั่งกรดในกระเพาะอาหารออกมามากเช่นกัน

กินยานี้ควรดื่มน้ำมากๆ

- อาจแบ่งได้เป็น ๒ กรณี คือ ยาที่มีผลข้างเคียงทำให้คลื่นไส้ อาเจียนมาก นอกจากควรกินยาหลังอาหารทันทีแล้ว ยังต้องดื่มน้ำมากๆ ด้วยเพื่อลดผลข้างเคียงของยา อีกกรณีหนึ่งคือ เป็นยาที่ตกตะกอนในไตได้ง่าย จึงต้องดื่มน้ำตามมากๆ ยาพวกนี้ได้แก่ ยาพวกซัลฟา

กินยานี้แล้วอาจง่วงนอน

- กินยานี้แล้วอาจง่วงนอนจะต้องระวังเมื่อขับรถหรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกล ยาประเภทนี้ มันเป็นยาแก้แพ้สำหรับผื่นคัน ลมพิษ (เช่น ไฮดรอกไซซีน) หรือยาที่ใช้ลดน้ำมูก (เช่น คลอเฟนิรามีน บรอมเฟนิรามีน) ยาป้องกันการเมาเรือ เมารถ เมื่อกินเข้าไปจะมีผลข้างเคียงทำให้เกิดอาการง่วงนอน เนื่องจากยาเหล่านี้มีผลต่อระบบประสาทส่วนกลาง จึงควรหลีกเลี่ยงการขับชี่ยานยนต์ หรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกล ยาที่มีผลกดระบบประสาทโดยตรง ได้แก่ ยาคลายเครียด (เช่น ไดอะซีแพม) ยานอนหลับก็ต้องมีคำเตือนนี้เช่นกัน และที่สำคัญการกินยาที่มีผลต่อระบบประสาทเหล่านี้ ควรต้องงดการดื่มสุราหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ยาตองต่างๆ โดยเด็ดขาด

ควรกินยานี้ติดต่อกันทุกวันจนยาหมด

- ยาบางชนิดเป็นยาที่บรรเทาอาการ เมื่อหายแล้วหรืออาการดีขึ้นก็หยุดยาได้ แต่ยารักษาโรคติดเชื้อ เช่น แอมพิซิลลิน เตตราไซคลิน อิริโทรมัยซิน จำเป็นต้องกินยาเพื่อรักษาโรคอย่างต่อเนื่องสักระยะหนึ่ง จะนานแค่ไหนขึ้นกับชนิดความรุนแรงของโรค ซึ่งแพทย์หรือเภสัชกรจะเป็นผู้พิจารณาและกำหนดให้ เช่น ต้องกินยาติดต่อกัน ๗-๑๐ วัน เพื่อให้แน่ใจว่ายาก็ไปทำลายเชื้อที่ก่อโรคมดสิ้นแล้ว ไม่หลงเหลือที่จะกระตุ้นการโตยาได้ คำแนะนำการกินยาเป็นช่วงระยะเวลาติดต่อกันนี้ ยังอาจพบในโรคบางชนิด เช่น โรคข้ออักเสบเรื้อรัง บางชนิดหรือโรคแผลในทางเดินอาหาร ซึ่งอาจต้องกินยาอย่างต่อเนื่องนานถึง ๖ สัปดาห์ จึงจะสามารถทำให้แผลในกระเพาะอาหารหรือลำไส้สมานได้เป็นปกติ หากไม่ทำตามแนะนำนี้ก็อาจจะต้องกลับเป็นแผลซ้ำอีกได้

เคี้ยวยาให้ละเอียดก่อนกลืน

- ได้แก่ ยาลดกรดชนิดเม็ด จะมีคำแนะนำให้เคี้ยวยาให้ละเอียดก่อนกลืน ทั้งนี้ เพื่อหวังผลให้ยาที่ถูกเคี้ยวแล้วนั้น กระจายตัวในส่วนของทางเดินอาหารได้อย่างทั่วถึง ทำให้ได้ผลการรักษาที่ดีที่สุด สำหรับยาลดกรด ชนิดน้ำขาวนั้น ควรเขย่าขวดก่อนรินยารับประทานเพื่อให้ยาในขวดกระจายตัวอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ได้ตัวยาในปริมาณที่ถูกต้อง การกินยาให้ถูกโรคและถูกวิธีตามคำแนะนำของแพทย์ หรือเภสัชกร จะทำให้การรักษาโรคของตัวท่านเป็นไปอย่างสัมฤทธิ์ผลมากที่สุด

ใบสั่งยา

สถานพยาบาล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สำหรับ ชื่อ-นามสกุล ผู้รับบริการ อายุ ปี เพศ สถานภาพ ใช้ระบุสถานภาพผู้รับบริการ วันที่ วันที่มาทำการตรวจรักษา
 ประเภท 10 นิสิตปริญญาตรี | B03 น.คคช HN: Hospital Number ของผู้รับบริการ

สถานะของผู้รับบริการ อายุของผู้รับบริการ เพศของผู้รับบริการ แพทย์ สำหรับใช้บันทึกประจำการแพทย์ของผู้รับบริการ

บัญชียาหลักแห่งชาติ
 นอกบัญชี เบิกราชการได้
 นอกบัญชี เบิกราชการไม่ได้
 เจาะเลือด เบิกราชการได้
 เจาะเลือด เบิกราชการไม่ได้

เลขที่บัตรประชาชน, เบอร์โทรศัพท์, วันเดือนปีเกิด ของผู้รับบริการ

บาร์โค้ดของผู้รับบริการ

- บริเวณสำหรับให้แพทย์ ผู้ตรวจรักษาเขียนคำสั่งจ่ายยา วิธีการใช้ยา และ คำสั่งการรักษา อื่น ๆ
 สำหรับลงราคา เวชภัณฑ์ทาง การแพทย์และ ค่าบริการต่างๆ

คำย่อต่างๆ

คำย่อ	คำจริงละติน	คำแปล
a.c.	ante cibum	before meals ก่อนอาหาร
b.i.d.	bis in die	twice a day วันละสองครั้ง
cap	capsula	capsule แคปซูล
h.s.	hora somni	bedtime เมื่อเวลาเข้านอน
I.M.	into the muscle	ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ
I.V.	into the vein	ฉีดเข้าหลอดเลือดดำ
mg	milligram	มิลลิกรัม
ml	milliliter	มิลลิลิตร (ซีซี.)
o.d.	once daily	วันละครั้ง
p.c.	post cibum	after meals หลังอาหาร
p.o.	per os	by mouth กินทางปาก
p.r.n.	pro re nata	as needed บ่อยเท่าที่ต้องการ
q.....h	quaque.....hora	every.....hours ทุกๆ.....ชั่วโมง
q.i.d.	quarter in die	four times a day วันละสี่ครั้ง
tab	tabella	tablet ยาเม็ด
t.i.d.	ter in die	three times a day วันละสามครั้ง
tsp		teaspoon ช้อนชา
tbsp		tablespoon ช้อนโต๊ะ
stat		immediately ให้ทันที

วิธีการบันทึกวิธีการใช้ยาบนฉลากยา โดย Program Nurse Connex

๑. เปิดเข้า Program Nurse โดยป้อนข้อมูล ดังต่อไปนี้

User : pharm
 Password : *****
 Database : PHARM

๒. ป้อนหมายเลข HN เลือก จัดยา

หลังจากนั้น ป้อนข้อมูล จำนวนยา ชื่อยา และ วิธีใช้ยา ตามใบสั่งยาของแพทย์ผู้ตรวจรักษา

๓. เมื่อป้อนข้อมูลยาที่แพทย์สั่งจ่าย จนครบทุกรายการแล้ว ให้เลือก พิมพ์ฉลากยา และ พิมพ์ฉลากยา

๔. จัดยาและติดฉลากยา เพื่อส่งให้เภสัชกรผู้จ่ายยาตรวจสอบก่อน ส่งมอบให้ผู้รับบริการต่อไป

รายการยาที่ควรเก็บให้พ้นแสง (Drugs that should be protected from light)

รายการยาต่อไปนี้ เป็นยาที่มีอยู่ในบัญชีรายการยาของสถานพยาบาล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และเป็นยาที่ควรเก็บไม่ให้โดนแสงขณะที่อยู่บนชั้นวางยาหรือภาชนะใส่ยาให้ผู้ป่วยกลับบ้าน เช่น ถุงชิบ ขวดยา หรือกล่องใส่ยา เป็นต้น ดังนั้นในการเก็บยาตามรายการข้างล่างนี้ ควรปฏิบัติดังนี้คือ

๑. ในกรณีที่ยาดังกล่าวบรรจุอยู่ในภาชนะที่ป้องกันแสงได้อยู่แล้ว เช่น

- ขวดหรือ ampoule หรือ vial สีชา
- กล่องกระดาษทึบ
- แผงอลูมิเนียมหรือ blister pack ที่มีความทึบแสง
- แคปซูลทึบแสง

ให้เก็บยาดังกล่าวไว้ในภาชนะที่บรรจุ ห้ามเอายาออกนอกภาชนะ เช่น แกะเม็ดยาออกจากแผง อลูมิเนียม หรือเอาขวดยาออกจากกล่องกระดาษ เพราะจะทำให้ยาโดนแสงและเสื่อมสภาพได้

๒. ในกรณีที่ยาดังกล่าวบรรจุในภาชนะที่ไม่สามารถป้องกันแสงได้ อาทิเช่น ขวด หรือ vial หรือ ampoule สี ให้บรรจุยาดังกล่าวในภาชนะทึบแสง เช่น ถุงชิบสีดำหรือสีชา กล่องกระดาษ หรือห่อภาชนะ บรรจุยาด้วยวัสดุป้องกันแสง เช่น อลูมิเนียมฟอยด์ ก่อนเก็บยาไว้บนชั้นหรือก่อนส่งมอบยาให้ผู้ป่วยกลับบ้าน ในกรณีที่ผู้ป่วยไปรับประทานที่บ้านควรจะให้คำแนะนำให้ผู้ป่วยเก็บยาไว้ในภาชนะดังกล่าวเสมอ

ตารางแสดงรายการยาที่มีใช้ในสถานพยาบาล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รายการยา		รูปแบบ	ภาชนะบรรจุ เมื่อจ่ายให้ผู้ป่วย
ชื่อทั่วไป	ชื่อการค้า		
Allopurinol		Tablet	ใส่ถุงชิบสีชา
Amlodipine	Amlopinone/Norvasc	Tablet	แผงยากันแสงอยู่แล้ว
Ascorbic acid (Vitamin c)		Tablet	ใส่ถุงชิบสีชา
Atenolol	Prenolol	Tablet	แผงยากันแสงอยู่แล้ว

รายการยา		รูปแบบ	ภาชนะบรรจุ เมื่อจ่ายให้ผู้ป่วย
ชื่อทั่วไป	ชื่อการค้า		
Bromhexine	Mucocin	Tablet	แผงยากันแสงอยู่แล้ว
Chlorpheniramine		Injection	Ampoule กันแสงอยู่แล้ว
Clarithromycin	Claron	Tablet	ใส่ถุงซิปลีชา
Colchicine	Prochic	Tablet	แผงยากันแสงอยู่แล้ว
Adrenaline	Adrenaline	Injection	Ampoule กันแสงอยู่แล้ว
Fluvastatin	Lescol XL	Tablet	แผงยากันแสงอยู่แล้ว
Pitavastatin	Livalo	Tablet	ใส่ถุงซิปลีชา
Diazepam	Diazepam	Tablet /Injection	ใส่ถุงซิปลีชา/Ampoule กันแสงอยู่แล้ว
Enalapril	Anapril	Tablet	จ่ายทั้งแผง
Furosemide	Lasix	Tablet	ใส่ถุงซิปลีชา
Hydralazine hydrochloride	Apresoline	Tablet	ใส่ถุงซิปลีชา
Hydrochlorothiazide	Hydrochlorothiazide	Tablet	ใส่ถุงซิปลีชา
Insulin ทุกชนิด	Novomix	Injection	จ่ายทั้งกล่อง
Itraconazole	Itracon	Tablet	แผงยากันแสงอยู่แล้ว
Amiloride + Hydrochlorothiazide	Meditic	Tablet	แผงยากันแสงอยู่แล้ว
Bisoprolol hemifumarate + Hydrochlorothiazide	Lodoz	Tablet	ใส่ถุงซิปลีชา
Losartan Pot.	Lanzaar	Tablet	แผงยากันแสงอยู่แล้ว
Manidipine	Madiplot	Tablet	ใส่ถุงซิปลีชา
Ketoconazole	Kenoral	Cream	หลอดกันแสง
Metformin hydrochloride	Mifromin	Tablet	แผงยากันแสงอยู่แล้ว
Metronidazole	Metronidazole	Tablet	ใส่ถุงซิปลีชา
Multivitamin	Medivit	Tablet	ใส่ถุงซิปลีชา
Nifedipine	Nelapine	Capsule; CR tablet	แผงยากันแสงอยู่แล้ว
Nystatin	Tytatin	Oral Suspension	จ่ายทั้งกล่อง
Omeprazole	Miracid	Capsule	แผงยากันแสงอยู่แล้ว
Prazosin	Minipress	Tablet	ใส่ถุงซิปลีชา

รายการยา		รูปแบบ	ภาชนะบรรจุ เมื่อจ่ายให้ผู้ป่วย
ชื่อทั่วไป	ชื่อการค้า		
Propranolol	Betalol	Tablet	แผงยากันแสงอยู่แล้ว
Ranitidine	Xanidine	Tablet	แผงยากันแสงอยู่แล้ว
Simvastatin	Bestatin	Tablet	แผงยากันแสงอยู่แล้ว
Timolol malete ophthalmic	Gluco-oph	Solution	จ่ายทั้งกล่อง
Verapamil hydrochloride	Isoptin SR	Tablet	ใส่ถุงซิปลีซา
Vitamin B complex	Mediprex	Tablet	แผงยากันแสงอยู่แล้ว
Vitamib B1-6-12	Sambee/Neurobion	Tablet	แผงยากันแสงอยู่แล้ว
Salbutamol	Salbutamol	Tablet	ใส่ถุงซิปลีซา
Mamylase/Diastase/Amyl ase	Magesto - F	Tablet	ใส่ถุงซิปลีซา
Domperidone	Mirax-M / Motilium	Tablet/Sus pension	ใส่ถุงซิปลีซา
Essential phospholipid & Vitamin B1/B2/B6/B12/E Nicotinamide	Essential	Capsule	ใส่ถุงซิปลีซา /จ่ายทั้ง ขวดซิปลีซา
Bismuth Subsalicylate	Gastro-Bismol 524	Tablet	ใส่ถุงซิปลีซา

ยาที่ควรเก็บในตู้เย็น

เฉพาะที่มีในบัญชียาของสถานพยาบาล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รายการยาที่ควรเก็บในตู้เย็นช่องปกติ (๒-๘ องศาเซลเซียส)

ชื่อสามัญ	ชื่อการค้า	หมายเหตุ
๑ Chloramphenicol eye drop	Chlor-oph	
๒ Hepatitis B vaccine injection	Engerix-B / Euvax-B	วัคซีนป้องกันโรคไวรัสตับ อักเสบนชนิด บี
๓ Influenza vaccine injection	Vaxigrip / Influvac / Agrippal	วัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่
๔ Insulin injection	Novomix	ฮอริโมนอินซูลิน
๕ Local anesthetic + Astringent + Corticosteroid, rectal suppository	Proctosedyl rectal suppository	
๖ Rabies vaccine injection	Rabipur/Verorab /Speeda	วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า
๗ DT vaccine injection	dT	วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ/บาดทะยัก

ชื่อสามัญ	ชื่อการค้า	หมายเหตุ
๘ Calcitonin Salmon Nasal Spray	Salmocin	ยาพ่นจมูกรักษาโรคกระดูกพรุน
๙ Dexamethasone/Chloramphenicol / Tetrahydrozoline	CD -oph	

ระยะเวลาในการดำเนินงาน

ระยะเวลาเริ่ม ตุลาคม ๒๕๕๕ - กันยายน ๒๕๕๖

การดำเนินการจัดการความรู้	๒๕๕๕		๒๕๕๖									
	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	
๑. ประธานชี้แจงแนวทางการดำเนินการจัดการความรู้	๒๓											
๒. ประธานให้ความรู้เรื่อง SECI MODEL , Ba		๗ / ๒๑										
๓. แต่ละฝ่ายคัดเลือกหัวข้อ			๔									
๔. จัดทำหัวข้อตาม 5W1H			๑๘									
๕. เขียนโครงร่าง เนื้อหา หัวข้อเรื่อง				๑ / ๑๕								
๖. นำเสนอผลการคัดเลือกหัวข้อ				๒๒								
๗. ดำเนินการจัดการความรู้					←————→							
๘. นำเสนอผลดำเนินกิจกรรม									๒๖			
๙. จัดทำรายงาน											←————→	

ผลการดำเนินการ

ได้ทดลองใช้คู่มือฉบับนี้กับบุคลากรใหม่ที่ไม่ได้จบสายวิชาชีพ พบว่า การเรียนรู้งานเป็นไปได้รวดเร็วขึ้นบุคลากรที่ไม่ใช่สายวิชาชีพ ใช้คู่มือการปฏิบัติงานแล้ว สามารถเรียนรู้การทำงานได้รวดเร็วขึ้น แต่สามารถใช้เป็นคู่มือเบื้องต้นเท่านั้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

การปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายเภสัชกรรมมีรายละเอียดปลีกย่อยอีกมาก ข้อสำคัญ คือการอ่านลายมือแพทย์ให้ได้ ซึ่งในคู่มือการปฏิบัติงานนั้นทำได้เพียงให้ความรู้เบื้องต้นเท่านั้น ส่วนความชำนาญต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการปฏิบัติงาน จะต้องฝึกฝนจากการปฏิบัติจริง แต่การมีคู่มือเบื้องต้นในการปฏิบัติงาน ก็จะทำให้มีความรู้พื้นฐานและเรียนรู้งานได้รวดเร็วขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เรวดี ธรรมอุปกรณ์, สาธิตีย์ กฤตยานันต์, ไข้ย่าต้องรู้, พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๗, ๒-๗